

Boken ger en bra inblick i vad national-ekonomi kan och används till i praktiken. Dessutom ger den många bra exempel som studenterna lätt kan associera till och en bra träning i att använda olika analysverktyg. Boken är vad gäller merparten lättläst, och den är på svenska – något många studenter kommer att uppskatta. Eftersom boken är skriven av en rad olika författare varierar kvaliteten från kapitel till kapitel. Vissa kapitel lyckas utomordentligt väl med att anknyta nationalekonomiska analysverktyg till aktuella problem, andra kapitel kunde gärna ersättas, eftersom de inte

är tillämpningar och inte ger så mycket utöver en vanlig textbok att de motiverar ett eget kapitel. Dessa kapitel kunde istället ersättas med mer aktuella frågeställningar, såsom problematiken med dagens pensionssystem, fattigdomsfällor, implikationer av den ”nya ekonomin”, etc. Detta ställer förvisso större krav på uppdatering och gör boken till en färskvara.

ÅSA HANSSON
*lärare och doktorand på
nationalekonomiska institutionen
vid Lunds universitet*

Hans Genberg: Sverige i EMU – Hur klarar vi övergången?

SNS Förlag, Stockholm, 1999

Hans Genberg har skrivit en bok om övergången till EMU. Det är bra att de praktiska EMU-frågorna nu äntligen börjat uppmärksammas. EMU-diskussionen har alltför länge begränsat sig till en akademisk diskussion. De praktiska frågor som behöver hanteras för att genomföra ett byte av valuta är många. Ett aktivt förberedelsearbete krävs för att göra övergången kostnadseffektiv och för att minimera risker i samband med valutabytet.

Att ge sig i lag med en så praktisk fråga som förberedelser för byte av valuta är otacksamt. Det är många små detaljer som måste hanteras korrekt. Nya fakta hotar dessutom ständigt att dyka upp som gubben i lådan, vilket innebär att planerna behöver revideras. Särskilt otacksam kan uppgiften vara för en verksam forskare som Hans Genberg. Antalet intressanta teoretiska vinklingar är begränsat, samtidigt som de praktiska fallgroparna är många.

Terminologin

En sådan fallgrop är terminologin om vilka övergångsfaser som krävs vid en över-

gång till euron. Om man ska kunna uppskatta ledtiderna måste man veta vad man menar. Avses tiden från ett svenskt *beslut* om deltagande i valutaunionen, eller tiden från själva *inträdet* och fram till att sedlar och mynt börjar bytas ut?

För att råda bot på missuppfattningar har Statskontoret tagit fram definitioner som blivit vägledande för oss som arbetar med praktiska euroförberedelser i privat och offentlig sektor. I Genbergs bok hänvisas till Statskontorets modell. Men ett antal modifieringar har gjorts av grundmodellen. Tyvärr bidrar inte modifieringarna till ökad klarhet.

Så till exempel görs en uppdelning av den kvalificerade förberedelse tiden i två separata delar. För den första delen ges en tidsuppskattning. För den andra delen (även benämnd fas 3) görs ingen separat tidsberäkning, utan denna fas 3 klumpas ihop med fas 4 (övergångstid) och ges en uppskattad tid på två år. Om detta låter förvirrande, så är det just vad det är. Det hade varit lättare att hålla reda på saker och ting om man använt Statskontorets modell.

En projektplanering bör bestå av olika faser åtskilda av definierade tidpunkter. I Genbergs modell anges *internt beslut att söka medlemskap* samt *Ekofin-rådets beslut om Sveriges medlemsansökan* som faser. Istället borde dessa ha definierats som tidpunkter som i sin tur avgränsar faser.

Genberg håller inte heller reda på sin egen terminologi. På ett ställe talas om *övergångsperioden* som ett övergripande begrepp som tycks inkludera tiden från ett svenskt internt beslut om deltagande tills hela övergången är förbi. I en tabell och i den följande texten får *övergångstiden* stå för den begränsade period som bara inkluderar tiden från inträde i valutaunionen tills sedlar och mynt införs.

D-marken ingen valuta

Sedan 1999 finns bara en valuta inom de elva euroländerna. Under en övergångsperiod existerar de tidigare nationella valutorna endast som valutaenheter. Distinktionen mellan valuta och valutaenhet är inte klar för alla, vilket ofta leder till felaktiga påståenden som att de tio nationella valutorna skulle existera parallellt med euron. Så är inte fallet. D-marken, till exempel, är numera bara en underenhet till euron. På samma sätt som öre är en underenhet till kronan.

Det kommer att ta tid för många att lära om till den nya miljön. I Hans Genbergs bok illustreras detta av att analyserna baseras på D-marken istället för euron. Man får förmoda att detta skett av bara farten och av ohejdad vana. Exempelvis hade det vid beräkningen av jämviktskurs för den svenska kronan varit mer naturligt att utgå från euron/euron snarare än D-marken.¹

På motsvarande sätt är det inte korrekt när Genberg på ett ställe skriver att man kom överens om en kurs mellan finska mark och D-marken. Överenskommelsen gällde självklart finska marken och euron. På ett annat ställe anges det korrekta om-

räkningstalet mellan finska mark och euron (5,94573). Samtidigt sägs att detta skulle vara detsamma som en växelkurs mellan finska mark och D-mark på 3,04000. Detta senare kan för den oinvidede verka matematiskt korrekt. Det är dock vare sig juridiskt eller IT-mässigt godtagbart.

Under övergångsperioden existerar ett antal olika valutaenheter sida vid sida. Omräkningar mellan olika valutaenhet måste kunna ske eftersom inte alla system och företag går över vid samma tidpunkt. Om man tillät vilka omräkningsmetoder som helst skulle stora och varierande avrundningsfel kunna uppstå. Avrundningsfelen skulle kunna användas systematiskt, exempelvis av IT-kunniga ekonomiska brottslingar.

För att minimera avrundningsfelen och minska risken för missbruk har därför mycket strikta omräkningsregler tagits fram.

En sådan regel är trianguleringsregeln. Ett belopp som ska översättas från D-mark till finska mark måste först översättas till euro. Därefter översätts eurobeloppet till finska mark. Krosskurser är alltså inte tillåtna. Genom att minska på valfriheten minskar risken för att aktörer ska välja omräkningsmetod efter vad som är mest förmånligt i det enskilda fallet. När Genberg nämner en "växelkurs" mellan finska mark och D-mark på 3,04000 så kan det missuppfattas som att en sådan kurs är tillåten att använda. Kommersiella aktörer som gör detta misstag begår ett brott. Tilläggas kan att dessa regler även gäller på svensk jord.

¹ Om en jämviktsanalys ska begränsa sig till ett enskilt land finns det argument för att göra beräkningar mellan svenska kronan och den finska marken. Vår industristruktur påminner om den finska och vi konkurrerar på samma marknader. Finland måste anses ha ett särskilt intresse av att bevaka att en svensk anslutningskurs inte leder till konkurrensnackdelar för finsk industri.

Det kan tyckas petimäteraktigt att påpeka dessa detaljer. Samtidigt är det märkligt att trianguleringsreglerna inte berörs i en bok som har ambitionen att handla just om de praktiska euroförberedelserna. Särskilt med tanke på att just dessa regler medför stora kostnader i samband med övergången till en ny valuta.

Ledtider

En viktig fråga är hur snabbt ett införande av euron kan ske. Som Genberg mycket riktigt påpekar kan ett land som träder in i valutaunionen i en andra våg troligen genomgå processen snabbare än första vågens länder.

Om årligen återkommande effektivitetsvinster av en valutaunion ställs mot en engångsvis övergångskostnad blir det naturligt att eftersträva en så snabb övergång som möjligt. Frågan blir då hur snabbt denna kan genomföras. För närvarande pågår inom den offentliga sektorn ett utredningsarbete där 13 myndigheter ska ta fram detaljerade beräkningar av ledtider och genomföra planläggning inför ett eventuellt framtida inträde.

Detta utredningsarbete kommer förhoppningsvis att leda fram till en bättre bild av övergångsproblematiken. Man måste dock ha klart för sig att processen kan ha inslag av budgetäskande karaktär. Myndigheter har ett egenintresse att framhäva svårigheterna med ett snabbt inträde och att betona att enda sättet att påskynda processen är att det tillskjuts extra anslag till den egna myndigheten. På finansdepartementet vilar ett tungt ansvar att syna myndigheternas utredningar i sömmarna. Förutom det traditionella budgetmanglandet bör finansdepartementet i det här fallet även mangla ledtiderna för att dessa inte ska tillåtas bli för långa.

I Genbergs bok berörs ledtiderna endast rapsodiskt. Vissa av de aktuella myndigheterna har varit representerade i referensgruppen. Detta kan ha inverkat på resultatet och lett till slutsatser om onödigt

långa ledtider. Som representant för näringslivet ställer Industriförbundet krav på en snabb övergång. Dessutom anser vi att företagen bör ha möjlighet att använda euron i myndighetskontakter redan under övergångsperioden. Detta innebär hårdare krav på myndigheterna än vad myndigheterna ännu velat inse. Om Genberg kontaktat oss under arbetets gång hade han kanske inte gett efter så lätt för myndigheternas krav.

Denna recension har fokuserat på ett antal svagheter i boken. Det hindrar inte att det också finns starka delar. Exempelvis är kapitlet *Ekonomisk politik under övergången* både viktigt och intressant skrivet. Hur man fasar in en ekonomi i en redan existerande valutaunion är inte trivialt och här har Genberg mycket att tillföra. Dessutom har bokens själva existens bidragit till att sätta fingret på ett område som är i stort behov av uppmärksamhet. Där har Genberg och SNS gjort en bra insats.

JONAS FRYCKLUND
*civ ing områdesansvarig för
EMU vid Industriförbundet*